

Галина Розлуцька, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології
Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту

РЕАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНОЗНАВЧОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

У статті розкрито шляхи реалізації українознавчого підходу у організації самостійної роботи студентів Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту з курсу “Історія педагогіки”.

Постановка проблеми. Наповнити державу українським змістом, пробудити в кожного громадянина відповідальність за Україну покликана національна освіта. Всю навчально-виховну систему має пронизувати державницька ідеологія, пропагування української національної ідеї. Успішний вхід України в ряди розвинених європейських держав визначається побудовою демократії, що гарантує умови для вільного розвитку людини і нації. Демократичність розвитку української молоді залежить від багатьох чинників, поміж яких – ґрунтовність історико-педагогічних знань студентів педагогічних ВНЗ, творче засвоєння досвіду минулого, здатність враховувати його уроки, вміння бачити перспективу. Навчально-виховний процес у вищій школі потрібно зорієнтувати на формування у студентської молоді національної гордості, національної гідності і національно-державницької свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї виховання молоді через призму українознавства знайшли своє відображення в державних документах, зокрема в Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), “Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті”, Концепціях національного виховання. Теоретико-методологічні основи розроблено у працях І. Беха, В. Бодара, А. Бойко, О. Савченко, О. Сухомлинської, Б. Ступарика, М. Чепіль та ін. Виховання молоді на традиціях українського народу висвітлено в дослідженнях О. Вишневецького, Г. Гуменюк, П. Ігнатенко, Р. Захарченко, В. Поплужного, Р. Скульського, В. Струманського, Д. Тхоржевського та ін.

Аналіз наукових досліджень пов’язаних з проблемами організації самостійної роботи студентів у ВНЗ показав, що ця проблема викликає стійкий інтерес у багатьох науковців. Психологічні засади організації самостійної роботи студентів у обґрунтовано в дослідженнях Є. Заїки

[4]. В розрізі реалізації кредитно-модульної системи навчання актуальними є дослідження В. Турияниці, М. Лемак [6]. Принципи побудови комплексної системи, що оптимізують самостійну роботу в юридичному ВНЗ розкриває О. Демченко [3]. Дослідник В. Буряк аналізує методичну систему педагогічно керованого самонавчання у вищих педагогічних навчальних закладах [1]. Роль самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу історії педагогіки вивчає О. Ковальова [5]. Адаптацію форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання вивчають дослідниці Н. Герман та Н. Тягунова [2].

У педагогічному доробку вищої школи зосереджено багатий досвід щодо організації, форм. Методів самостійної роботи студентів, який заслуговує на увагу і застосування.

Метою нашої статті є розкрити шляхи застосування українознавчого підходу в організації самостійної роботи студентів педагогічних ВНЗ на прикладі курсу “Історія педагогіки” для студентів спеціальності “Початкове навчання” Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту.

Виклад основного матеріалу. В умовах розбудови української державності основою виховання як соціального явища є ідеологія державотворення незалежної України, зорієнтована на загальнолюдські та національно-культурні цінності. Цінною, на наш погляд, є думка М. Чепіль, що вищий педагогічний навчальний заклад повинен спрямувати організацію виховання молоді на досягнення головної мети: утвердження в свідомості молоді національної, культурної, мовної єдності, національної окремішності і неповторності, розуміння важливості для розвитку нації власної держави і необхідності її розбудови. Усі форми і методи роботи на виховання у студентської молоді любові до рідної мови, землі, культури народу, готовності й уміння сумлінно, творчо працювати на збагачення майбутніх вчителів знаннями про культурно-історичні основи

РЕАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНОЗНАВЧОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

вітчизняної системи виховання, високу ефективність рідномовного, родинознавчого виховного впливу [7, 15].

Важливе значення у формуванні фахового світогляду майбутнього вчителя мають педагогічні дисципліни, зокрема курс "Історія педагогіки". Реалізація українознавчого підходу в змісті самостійної роботи педагогічних дисциплін є одним з пріоритетних аспектів формування національно-державницької свідомості майбутніх педагогів. Викладачі мають змогу виробити у студентів вміння сприймати інформацію наповнену українською національною ідеєю, трансформувати її та перетворювати у надбання національної культури.

Самостійна робота студентів (СРС) є невід'ємною складовою освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що сьогодні з методичної проблеми переросла в суспільну. Під самостійною роботою студентів розуміють різноманітні види їх індивідуальної і групової навчальної діяльності, що здійснюється без безпосереднього керівництва викладача або під частковим керівництвом, якщо робота виконується в аудиторії. Головним є те, що в діяльності студента поєднуються функції заміни інформації на знання, вміння та функції керування цією діяльністю. У порівнянні з аудиторними формами роботи, СРС є складнішою і відповідно викликає більші труднощі. Одночасно, СРС є однією з найефективніших форм навчальної діяльності студентів.

В умовах реалізації завдань Болонського процесу зростає відповідальність студента за навчальну діяльність, розширення свого світогляду, зміцнення знань – конкретно-предметних і загального змісту, що вимагає інтенсивного мислення, розв'язання різних пізнавальних завдань, ведення записів, осмислення і запам'ятовування навчальної та іншої інформації. СРС як метод самоосвіти виступає передумовою дидактичного зв'язку різних методів навчання. У процесі самостійної роботи студент виступає активною творчою особистістю, як творець своєї ерудиції, готовності до професійної діяльності, а головне – культури [4, 14].

Метою самостійної роботи студентів є підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на світовому ринку праці через формування їхніх вмінь та ключових навичок. Основними завданнями самостійної роботи студентів є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-теоретичної) діяльності на

рівні світових стандартів. Зазначимо, що організація самостійної роботи, методичне забезпечення, контроль якості знань і навичок студентів потребують чіткого узгодження з цілями навчання, виховання і самоосвіти.

Ефективність самостійної роботи визначається чіткістю дібраних до кожної теми курсу видів СРС з урахуванням програмових вимог та рівнем знань, умінь та навичок студентів; взаємозв'язком СРС з аудиторними заняттями. При плануванні та організації враховують індивідуальні особливості студентів: мотивацію навчальної діяльності, наявність інтелектуальних умінь і навичок, загальний розвиток, вміння працювати з літературою, вміння спілкуватися з людьми, самоорганізованість та ін. Важливою умовою ефективності СРС є усвідомлення студентом себе як учня, якого він сам скеровує, організовує і контролює, виходячи з вимог до майбутньої професійної діяльності, виокремлює позитивні здобутки і недоліки.

Самостійна робота студентів з курсу "Історія педагогіки" охоплює підготовку до аудиторних занять: лекцій, практичних, семінарських, лабораторних та ін. Відповідно до навчально-тематичного плану курсу, студентами здійснюється опрацювання державних документів в галузі освіти, навчально-методичної літератури, що завершується діловою грою за темою "Концепції національного виховання української молоді". Аналіз виховних ідей в документах про освіту формує у студентів почуття власної співучасті як виховника нації з інтересами нації, народу, держави.

Силу генетичної пам'яті, глибинність розуму українського народу розкривають студенти у ході роботи з першоджерелами. Особливе значення у формуванні національної свідомості майбутніх вчителів мають такі види самостійної роботи: опрацювання рекомендованої літератури, складання бібліографії опрацьованих джерел та ведення конспектів праць українських педагогів, з обов'язковим включенням закарпатських просвітителів – А. Волошина, О. Духновича, А. Коцака, О. Маркуша, М. Микити, Ю. Ревая, П. Федора, педагогів-емігрантів – В. Бірчака, І. Панькевича, М. Підгірянки, та ін. Творча робота над першоджерелами у формі своєрідного діалогу між автором і читачем узгоджує системи особистих, загальнолюдських та національних цінностей.

У процесі формування національної свідомості, відновлення історичної пам'яті вкрай важливо, щоб студенти ознайомилися з теоретичними надбаннями й багатовіковим практичним

РЕАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНОЗНАВЧОГО ПІДХОДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

педагогічним досвідом рідного краю. Вивчення й усвідомлення багатограних зв'язків регіону з усією країною досягається роботою над рефератами, бакалаврськими та магістрськими кваліфікаційними дослідженнями, що об'єднані в проблему "Історія освіти Закарпаття".

Індивідуальні творчі самостійні завдання зорієнтовано на проблемно-пошукову роботу студентів з науково-педагогічною літературою, архівними джерелами і періодикою в русло творчого використання історичної спадщини вітчизняних вчених та практиків. Вивчення культурних особливостей рідного краю сприяє пізнанню глибини взаємозв'язків кожного з українською нацією, рідною культурою, духовними надбаннями предків. Творчо застосовують студенти на практиці досвід педагогів минулого, які упродовж століть закладали підвалини національної освіти і виховання, при плануванні та проведенні різних видів навчальних занять і позакласних заходів, складанні доповідей-повідомлень про аналіз фактів шкільного життя, творчих роботах за індивідуальними завданнями при підготовці до педагогічної практики та ін.

Зазначимо, що у системі завдань для самостійної роботи враховується дидактичний принцип поступового ускладнення з точки зору оволодіння студентами вміння працювати з різними формами інформації і проведення розумових операцій. Студентів зорієнтовано на розвиток пізнавальних умінь – аналіз, порівняння, зіставлення педагогічних фактів і явищ з урахуванням історичної епохи, світогляду, встановлення причинно-наслідкових зв'язків історико-педагогічних явищ, висловлення свого ставлення до них, висновків, узагальнень, виділення теоретичних положень вивчених педагогічних систем, які не втратили свого значення для сучасної теорії і практики навчання.

Невичерпний потенціал для реалізації українознавчого підходу в організації самостійної роботи майбутніх педагогів містить робота у студентському науковому гуртку "Майбутній педагог", наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, конгресах, дослідницьких центрах або групах, товариствах та ін. В інституті ведеться робота гуртка за напрямом "Вивчення і узагальнення передового досвіду". Аналіз передумов зародження ідей на теоретичному чи практичному рівнях у ретроспективі світової та вітчизняної педагогіки, усвідомлення зв'язків педагогів краю з українськими та світовими діячами закладають почуття вартісності вкладу закарпатських педагогів в українську та світову педагогічну скарбницю.

Головне місце у піднесенні національної свідомості майбутніх вчителів початкових класів належить участі у науковій і науково-методичній роботі кафедр психології, педагогіки і методики початкового навчання, педагогіки і методики дошкільного виховання, педагогічного та гуманітарного факультетів Мукачівського гуманітарно-педагогічного інституту. Завдяки часовій нерегламентованості цього виду роботи студенти мають можливість для розкриття творчої індивідуальності, вияву власної позиції при дослідженні історико-педагогічної спадщини незаслужено забутих діячів української культури. Визначальним при досягненні результатів є прагнення студентів до постійної самоосвіти, нестандартного розв'язання проблеми, оволодіння найновішими досягненнями науки і техніки.

В коло самостійної роботи ініційованої студентами або студентським самоврядуванням з метою реалізації власних навчальних і наукових інтересів входять проекти, що формують етнічну та національну ідентичність, історичну пам'ять, національну мрію, національний менталітет і характер українців. Це розробка повідомлень або підготовка та організація тематичних вечорів, святкових виступів, конкурсів, подорожей, народних ігор та ін. Особлива цінність цих форм СРС визначається зміною ролі студента з керуючого на керівника і надає більше можливостей не тільки для творчості, ініціативності та самовдосконалення але й для соціалізації майбутніх педагогів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Вищесказане дає можливість стверджувати, що ефективність усіх форм самостійної роботи залежить від чіткості її планування у ВНЗ, рівня методичного та організаційного забезпечення та особистого інтересу студентів.

Урахування українознавчого підходу при організації самостійної роботи надає можливість кожному студенту в самовдосконаленні, самореалізації та задоволенні особистих інтересів як частини загальнонаціональних. Наповнення змісту самостійної роботи національними ідеями забезпечить успішність реалізації українознавчого підходу у вихованні майбутніх педагогів і є запорукою виховання прийдешніх поколінь українців на національному ґрунті.

Перспективними напрямками для подальшого дослідження вважаємо розробку нових форм керівництва та контролю самостійної роботи студентів з окремих курсів у реалізації кредитно-модульної системи, створення системи поточного діагностування розвитку інтересу студентів до

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

самостійної роботи, методичні рекомендації щодо добору індивідуальних самостійних завдань з урахуванням психологічних характеристик студентів та ін.

1. Буряк В. Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. – 2001. – № 4 – 5. – С. 48 – 52.

2. Герман Н., Тягунова Н. Адаптація форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання // Вища школа. – 2001. – № 4 – 5. – С. 53 – 61.

3. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68 – 70.

4. Заика Е. Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в ВУЗе // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 5. – С. 13 – 19.

5. Ковальова О. Роль самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу історії

педагогіки // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 45 – 47.

6. Турияница В., Лемак М. Самостійна робота студентів як важлива складова комплексної підготовки фахівців у розрізі кредитно-модульної системи навчання та шляхи її реалізації на сучасному етапі реформування вищої школи // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія “Педагогіка. Соціальна робота”. – Ужгород, 2004. – Вип. 7. – С. 192 – 194.

7. Чепіль М. Теоретико-методологічні засади патріотичного виховання учнівської і студентської молоді // Щоквартальний науково-педагогічний та економічний журнал “Молодь і ринок”. – Дрогобич, 2006. – № 5. – С. 14 – 18.

8. Щербань П. Національна спрямованість – неодмінна умова підвищення ефективності вищої освіти // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 107 – 110.

Ірина Середницька, кандидат психологічних наук, викладач

кафедри практичної психології

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК СПОСІБ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стресостійкість як спосіб попередження конфліктів у студентській молоді. У статті подано теоретичний аналіз стресостійкості як способу уникнення конфліктів у студентському колективі. Показано особливості перебігу стресових ситуацій на фоні кризи юнацького віку. Стаття пропонує найоптимальніші шляхи опанування стресовими ситуаціями, що виникають у середовищі студентів.

Постановка проблеми. Будь-яка діяльність, включаючи спілкування, супроводжується емоційним реагуванням на ситуації, що виникають. Проте емоційні реакції не завжди мають позитивний характер. Якщо брати до уваги студентський вік, то тут помітна велика кількість стресових ситуацій. Через неможливість зорієнтуватися у них та відсутність міцних адаптивних механізмів як наслідок будь-якого конфлікту виникає стрес. Що стосується переживань студентів, то вони носять особливий характер, бо проходять через призму кризи юнацького віку.

Мета статті. Цей вік характеризується усвідомленням власної індивідуальності, неповторності, несхожості на інших людей. Тому в процесі дослідження особливостей реагування

на конфлікти, а саме, стресостійкості студентів було поставлено такі завдання:

- з'ясувати основні причини виникнення конфліктів у студентському середовищі;

- охарактеризувати основні чинники емоційної нестабільності особистості;

- визначити шляхи формування стресостійкості у студентів.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом дослідження виступають фактори, які впливають на рівень стресостійкості студентів

Вступ у пору юності збігається, як правило, з яскравим проявом характерологічних рис особистості, прагненням визначити своє майбутнє місце у житті. Криза юнацького віку пов'язана з переоцінкою життєвих цінностей. У цьому віці основна увага зосереджується на розвитку